



# SIRIUS

Journal for  
Astrosophy

Nr.3 1998

Cover Design  
Cameron Clark

EDITORS

Jonathan Hilton  
Darlys Turner  
Marcel Fontijn  
Roberta van Schilfgaarde

Sirius, the Journal for Astrosophy werd uitgegeven door  
het AstrosophyResearch Center.  
Alle rechten voorbehouden.

Deze uitgave kwam tot stand door digitalisering van de oude boekwerkjes.

Daarbij is, voor de gratis PDF-vorm, de inhoud overgezet van A5 naar A4.

De tekst is naar de huidige maatstaven aangepast.

Zijn tekeningen daar waar nodig digitaal gecorrigeerd en enkele voorzien van aanvullende gegevens ( b.v. tekst, kleur, de nieuwe dierenriemtekens van Willi Sucher ed).

Jonathan Hilton, beheert het gedigitaliseerde werk van Willi Sucher op zijn website:

<http://www.astrosophy.com>

Met Engelse uitgaven, en de diverse vertalingen daarvan worden, zoals Willi zich dat wenste, gratis en in PDF-vorm aangeboden.

Zie ook de videocursus en artikelen door Jonathan Hilton over het werk van Willi Sucher op de site.

[ONLINE COURSE REGISTRATION](#)

## INHOUD

De hemel in de herfst van 1998	Jonathan Hilton	4
3e nieuwsbrief	Willi Sucher	8
4e nieuwsbrief	Willi Sucher	13
Spica	Marcel Fontijn	19
Pei Toe en Shoe Hsing	Een Chinees mythe	24
Maagd en Vissen	Jonathan Hilton	27
De toekomst van de mensheid en de werkzaamheid van Michaël	Rudolf Steiner	31

## De hemel in de herfst van 1998

*Jonathan Hilton*

Saturnus beweegt zo langzaam (een volledige omwenteling duurt ongeveer 30 jaar) dat hij de hele herfst blijft talmen rond de overgang van de Vissen naar de Ram. Een retrograde beweging voert hem vanuit het begin van de Ram weer terug in de Vissen, onder de oostelijke vis. Saturnus komt in oppositie met de zon op 23 oktober en met Venus op 25 oktober en kan aan de avondhemel waargenomen worden, terwijl hij in de loop van de herfstweken steeds later opkomt. De oogstmaan is de volle maan van 5 oktober. Op 6 en 7 oktober bevindt de maan zich, net af nemend, onder Saturnus.

Jupiter volhardt in zijn retrograde gang, verlaat de Vissen en keert terug in de Waterman, voordat hij weer voorwaarts beweegt vanaf 13 november, opnieuw op weg naar de Vissen. Jupiter maakt een oppositie met de zon op 16 september en met Venus op 24 september. Met zijn heldere licht straalt Jupiter aan de nachthemel onder de westelijke vis en in het water dat door de Waterman wordt uitgegoten - boven het grote kwadraat van Pegasus, de gevleugelde witte intelligentie (paard) van de goden.

Mars begeeft zich op 19 september van de Kreeft in de Leeuw en loopt dan verder door dit sterrenbeeld, om op 6 oktober tijdens een schitterende dageraad conjunctie, 1 graad noordelijk aan de ster Regulus voorbij te trekken. Op 6 november komt Mars in oppositie met Jupiter en op de 16<sup>e</sup> van die maand bereikt hij het sterrenbeeld Maagd.

De zon gaat van de Leeuw in de Maagd op 16 september en maakt op diezelfde dag een oppositie met Jupiter. In de Maagd passeert de zon de herfst-avond op 23 september, om dan tot het einde van oktober in de Maagd te blijven, wanneer de Weegschaal bereikt wordt. De Schorpioen wordt dan op 23 oktober betreden en op de 30<sup>e</sup> van die maand komt de zon in conjunctie met Pluto in de Schorpioen.

Venus vangt de maand september aan in een dramatisch samenspel met Mercurius en Regulus. Op de dag van de volle maan, de 6<sup>e</sup> september, komt Venus in een conjunctie met Regulus aan de vroege ochtendhemel, op minder dan 1 graad afstand. Dit is voor dit jaar tevens de meest exacte conjunctie van een planeet met een ster van de eerste orde. Op de ochtend van de 7<sup>e</sup> september is het Mercurius die een conjunctie met Regulus vormt. Daarmee groeperen zich deze drie juwelen tot een kleine driehoek, waarvan de zijden niet meer dan één booggraad meten! Mercurius, die tegen het einde van augustus juist uit een lus is gekomen, haalt vervolgens Venus in op de 11<sup>e</sup> september.

24 september vormt Venus een oppositie met Jupiter en gaat twee dagen later het sterrenbeeld Maagd binnen. Begin oktober blijft Venus nog als morgenster zichtbaar, maar haar glans verbleekt al snel in het licht van de zon. Op 30 oktober volgt een conjunctie van Venus met de zon. De eerste

helft van november brengt Venus in de Weegschaal door, gaat dan verder naar de Schorpioen en maakt daar een conjunctie met Pluto op de 24<sup>e</sup>, om vervolgens aan het eind van november Mercurius weer te ontmoeten, die nu retrograde beweegt. Dit heeft plaats boven Antares, het hart van de Schorpioen. Van het hart van de Leeuw (Regulus) tot het hart van de Schorpioen, legt Venus een hele weg af tijdens dit Michaëlseizoen.

Mercurius begint begin september deelt te nemen aan het Regulus- Venus-drama, terwijl hij een lus als morgenster voltooit en daarbij Venus ontmoet. Vervolgens maakt Mercurius een uithaal achter de zon langs en vormt een bovenconjunctie in de Maagd op 25 september. In november, als avondster, ontmoet Mercurius Venus opnieuw, wanneer hij aan een volgende lus begint tussen de aarde en de zon. Een onderconjunctie volgt op 1 december. Tijdens deze uithaal beweegt Mercurius door de sterrenbeelden Leeuw, Maagd, Weegschaal tot in de Schorpioen.

In aanvulling op de verschillende meteorietenregens, die we in augustus en september in verband brengen met de strijd van Michaël, ziet het er naar uit dat we dit jaar getuige mogen zijn van een spectaculaire meteorietenregen van de Leoniden, halverwege november. Dit jaar (of mogelijke volgende jaar) kan er sprake zijn van duizenden (of zelfs korte vlagen van honderdduizenden) per uur; een verschijnsel dat de komende eeuw of nog langer mogelijk niet meer overtroffen zal worden. Om het effect nog te vergroten, zal de maan bijna nieuw zijn, waardoor de nachthemel zijn diepste duisternis bereikt, als achtergrond voor dit meteorietenschouwspel. De aarde gaat op 17 november door het omloopsvlak van de komeet Tempel-Tuttle (de oorsprong van de meteorieten). De sterrenregen kan echter uren vroeger of later optreden.

#### Commentaar

We kunnen ons bewust zijn van de planeten aan de hemel en hen aan de nachtelijke hemel observeren, maar het blijft steeds een opgave om ze in relatie te brengen tot ons geestelijk streven. Hoe kunnen we er meer in zien, dan enkel de mechanische bewegingen van de hemellichamen? De eerste stap is het tegemoet treden van deze fenomenen met een gevoel van verwondering en eerbied. Een volgende stap brengt leven in hun bewegingspatronen, door een gevoel te ontwikkelen voor de ritmische wisselwerking en de kunstzinnige gebaren van de vormen en de relaties, die in het tijdsverloop door hun gang teweeg gebracht worden. Een derde stap is het bestuderen van de mythologische imaginaties uit de oudheid, evenals de inzichten van de moderne geesteswetenschap, om zo de hemel gebaren te bezielen. Dan zal door onze innerlijke activiteit deze uitgestrekte complexe wereld geleidelijk aan zijn vele dimensies gaan ontvouwen. We zullen met raadsels en uitdagingen geconfronteerd worden, die we moeten zien te beantwoorden vanuit de kracht van ons geestelijk inzicht. Door een dergelijke activiteit zetten we stappen op weg naar een bewuste deelname aan de wereldontwikkeling.

Hoewel vele aspecten van de planetaire bewegingen deze herfst uitnodigen tot een nadere beschouwing, zullen we onze aandacht op twee grote gebaren richten, die op de voorgrond treden - het ene gebaar wordt gevormd door de buitenplaneten Jupiter en Saturnus, het andere door de activiteit van de zon, Venus en Mercurius.

De buitenplaneten (voorbij de zon) behoren tot het gebied dat door Rudolf Steiner in zijn boek *Theosofie* wordt aangeduid als het 'geestland'. De binnenplaneten hebben betrekking op de regionen van het leven van de ziel. Saturnus en Jupiter brengen ons in aanraking met een hogere uitdrukkingsvorm van intenties, die vooral verbonden zijn met grote historische impulsen en doelstellingen, ook al werken die natuurlijk door tot in het individuele mensenlot. Saturnus en Jupiter bewegen toe op een conjunctie, die vanuit geocentrisch standpunt op 28 mei 2000 plaats zal vinden. Hun huidige gebaren kunnen als uitspraken worden gelezen, die vooruit lopen op de komende ontmoeting. Beide planeten maken momenteel een lus. De een aan het ene uiteinde van de Vissen, de ander aan het andere uiteinde. Saturnus bevindt zich onder de vis die naar de Ram toe zwemt en Jupiter staat onder de andere vis, die in de waterstroom van de Waterman zwemt. De ontwikkeling van de Griekse en Romeinse cultuur had plaats onder de Ram. De cultuurimpulsen van de toekomst vallen onder de Waterman (het Watermantijdperk). Saturnus vormt de sfeer die het verleden draagt en de voortgang behoedt van de intenties die ten grondslag liggen aan de evolutie. In die zin is Saturnus drager van het wereldkarma, als ook van het individuele karma. Jupiter richt zich op toekomstige doelstellingen, altijd er naar strevend om de ideeën en idealen van de mensheid te verruimen. Tussen deze beide sterrenbeelden en tussen de twee planeten, bevindt zich op dit moment het sterrenbeeld van ons huidige cultuurtijdperk. Door Jupiter en Saturnus wordt nu een vraag gesteld, terwijl ze hun toekomstige ontmoeting voorbereiden. Hoe zal de mensheid de opgaven van dit tijdperk oppakken, om de komende grote conjunctie op een manier tegemoet te treden, die in staat is om werkelijk nieuwe impulsen bij te dragen voor het komende millennium? Zullen de gevolgen van de afscheiding, die ons individuele vrijheid gebracht heeft, zo ingezet worden, dat ze ons een nieuwe verhouding tot de wereld en onze medemensen laten vinden, gebaseerd op een erkenning van de geestelijke werkelijkheden die aan alle materiële processen ten grondslag liggen? Boven de Vissen (misschien is dit waar ze naar toe zwemmen?) staat het sterrenbeeld Pegasus. Het maakt deel uit van een groep sterrenbeelden, die de mythe van Perseus en Andromeda verbeelden (zie Isis-Sophia, deell voor een uitgebreide beschrijving van deze mythe). In dit verhaal komen we een andere imaginatie tegen, die in de herfst aan de nachtelijke hemel verschijnt: Michaël en Sophia. Pegasus stijgt als de witte gevleugelde intelligentie op uit het voorhoofd van Andromeda. Het is een imaginatie van de nieuwe intelligentie, die ontstaat uit het vermogen tot geestelijk schouwen, dat in de ziel tot ontwikkeling gebracht zou moeten worden. Kan het wetenschappelijk tijdperk de overgang maken naar een geesteswetenschappelijk tijdperk? De planeten wachten op het antwoord dat wij op deze vragen zullen geven.

Het andere grote gebaar van de planeten in dit seizoen, geeft een beeld van de weg die de ziel aflegt tussen Michaeli en Advent en van de zelftransformatie die daarmee samen gaat. Dit vangt aan met de beide conjuncties van Venus (6 sept) en Mercurius (7sept) met de ster Regulus, het hart van de Leeuw. Het eindigt met de zon, Venus en Mercurius, alle drie in directe nabijheid van Antares, het hart van de Schorpioen, op de eerste zondag van de Advent, de periode van voorbereiding op de geboorte van het geestkind in de schoot van de mensenziel. Tussen deze twee gebeurtenissen ligt het seizoen van Michaël, waarin deze planeten voorbij schuiven aan de sterrenbeelden Maagd, Weegschaal en Schorpioen. Het zijn de sterrenbeelden die de imaginaties weergeven van Sophia, Michaël (die de weegschaal vasthoudt) en de Draak. Tijdens deze tocht komen zij in oppositie met Jupiter in de tweede helft van september en met Saturnus in de tweede helft van oktober.

Bij deze opposities kijken zij naar de vragen die door de tegenoverliggende buitenplaneten gesteld worden en overwegen de opgaven die daarin besloten liggen. Venus en Mercurius kunnen beschouwd worden als instrumenten voor het omvormen van het menselijk zieleleven. Venus is in een bepaald opzicht sterk verbonden met het gevoelsleven en Mercurius met het denken, dat in handelen omgezet wil worden. Mercurius heeft een kwaliteit die aan Michaël verwant is, voor wat het streven aangaat om kosmische intelligentie om te zetten in aardse intelligentie en in daden te verwerkelijken (de gevleugelde sandalen van de boodschapper van de goden). Venus representeert het zuivere hart, dat door het omvormen van het gevoelsleven de uitdrukking wordt van liefde en toewijding. In hun intieme ontmoeting met Regulus (doet denken aan Richard Leeuwenhart) begin september, kunnen we een oproep zien om de hartenmoed te ontwikkelen, die nodig is in de strijd met de drakenkrachten op aarde, tijdens de afdaling in de herfst en in de gebieden van de Schorpioen. Hoe we antwoord geven op deze michaelische uitdaging, zal bepalen hoe we de conjuncties van deze planeten met het hart van de Schorpioen tegemoet treden aan het begin van de Advent. Hebben we voldoende opstandingskracht ontwikkeld, om op een manicheïsche wijze in het hart af te dalen van datgene wat gevallen is - zowel in ons eigen wezen, als ook in de wereld - om daar kiemkrachten van opstanding te brengen? Indien dit zo is, nemen we deel aan de transformatie van de Schorpioen. In de oudheid werd de Schorpioen als Adelaar gezien, die in grote hoogte zweeft en vandaar zijn blik richt, symbool van een oude helderziendheid. De adelaar is gevallen en werd een schorpioen. Willi Sucher beschouwt de toekomstige imaginatie van de Schorpioen niet als adelaar, maar als duif. Het betreft geen terugkeer naar een oude helderziendheid, maar eerder een symbool van de Heilige Geest, degene die alles openbaar zal maken voor de gelouterde ziel.

## 3<sup>e</sup> astronomische nieuwsbrief juni 1944

*Willi Sucher.*

### *De geestelijke werkelijkheid van de Dierenriem.*

#### *3<sup>e</sup> nieuwsbrief*

Het universum van ons zonnestelsel, met planeten die rond een gemeenschappelijk middelpunt cirkelen, is een tamelijk ingewikkeld organisme. Volgens het wereldbeeld van Ptolemeus is de aarde het midden van dit organisme; volgens Copernicus bevindt de zon zich in het midden en houdt de planeten streng in zijn greep, zodat ze hun banen niet verlaten.

Rudolf Steiner gaf aan dat bewegingen in de vorm van een lemniscaat de basis vormen voor een toekomstig model van het zonnestelsel. Het is onze bedoeling om t.z.t. op dit probleem terug te komen, met name als de aard van de planeten ter sprake komt.

Het polemische en copernicaanse model hebben allebei de vorm van een schijf, de banen van de planeten maken deel uit van die schijf, als concentrische ringen. Deze schijf wordt omsloten door een gordel van de twaalf sterrenbeelden; die we aanduiden als de Dierenriem. De namen van die constellaties werden in de eerste nieuwsbrief gegeven (*Sinus nr. 1*).

We zullen nu de aard van deze twaalf constellaties bespreken. Zij vormen de 'buitenwereld' van ons zonnestelsel. Hun verhouding tot dit organisme is te vergelijken met de verhouding van de buitenwereld tot de mens.

'Hoe staat de mens in verhouding tot de buitenwereld? In onze aardse omgeving treffen we de vaste substanties aan, de vloeibare en de gasachtige substanties en warmte. Al deze elementen vinden we ook in de menselijke gedaante, zij het in een gemodificeerde vorm. De oorsprong van deze substanties vinden we in onze omgeving. Zij vormen de basis van ons fysieke bestaan. We nemen hen in ons op en doen dit doorlopend tijdens ons leven op aarde, door de adem en door ons voedsel. Een beschouwing van deze substanties en de gemodificeerde vorm die zij in ons lichaam aannemen, toont ons het verhaal van de schepping en organisatie van het mensenwezen. Natuurlijk moeten we deze substanties niet alleen vanuit een materialistisch standpunt beschouwen, om de geschiedenis te leren kennen van het ontstaan van ons lichaam. Het is noodzakelijk dat ze hun spirituele kwaliteiten leren kennen.

Nu kunnen we ons voorstellen dat de verhouding tussen de Dierenriem en het zonnestelsel op een zelfde manier vorm krijgt. Het zonnestel moet ontstaan zijn in tijden waarvan we geen duidelijk beeld kunnen krijgen op grond van aardse criteria. Waar kwam het vandaan? Net zoals de substanties die we in het menselijk lichaam aanheffen eens deel hebben uitgemaakt van de omgeving, zo kunnen we ons voorstellen dat het wezen van ons zonnestelsel zijn oorsprong heeft in de omringende wereld van de sterren.

Daartoe moeten we echter ook de sterrenwereld niet slechts op een kwantitatieve manier beschouwen, maar ook op een kwalitatieve manier.

Als we dit aanvaarden, dan kunnen we de sterrenwereld en in het bijzonder de sterrenbeelden van de Dierenriem als het gebied beschouwen, waar we iets kunnen leren over de oorsprong en het ontstaan van het zonnestelsel. Een zoektocht naar de sporen van het scheppingsproces, kan de innerlijke geaardheid van de Dierenriem voor ons ontfouwen.



Alles bevindt zich nog in een ziels- en geestestoestand. Maar zoals we ons geen 'gedachten' kunnen voorstellen, zonder deze te verbinden met het bestaan van een menselijk individu, zo zullen we ontdekken dat de psychische natuur van het universum verbonden is met het innerlijk leven niet van fysieke, maar van geestelijke wezens. En zoals we op het gebied van het menselijk denken onderscheid kunnen maken tussen mensen die instaat zijn om ideeën te produceren en mensen die ideeën in de praktijk kunnen verwerklijken, zo moeten we ook onderscheid maken tussen hiërarchieën van geestelijke wezens die in verschillende mate het vermogen hebben om de psychische, archetypische substantie te materialiseren, die in hun midden geschapen wordt.

Zo treffen we bij het begin wezens aan, die op een bepaald moment van hun innerlijke, tijdloze ontwikkeling het vermogen verwerven hebben om de oorspronkelijke psychische substantie uit te gieten, die 'idee', of de 'gedachte' of wat het ook geweest mag zijn. Deze substantie kan door andere wezens worden opgenomen.

Wanneer er nog geen sprake is van enig fysiek bestaan, is het eerste dat tot aanzijn komt 'de wil tot bestaan'. Verheven geestelijke wezens, die door Rudolf Steiner worden aangeduid als de 'Geesten van de Wil' (Tronen), hebben het vermogen ontwikkeld om 'wil' als een fysieke substantie uit te gieten. Deze wil vormt de basis van alles wat in de loop van de evolutie fysieke gedaante zal aannemen.

De Geesten van de Wil waren in staat om hun wilssubstantie uit te laten stromen na een 'lange' innerlijke ontwikkeling. Wat de aanvang vormde voor de schepping van ons universum, moet voor de wezens de afronding zijn geweest van een innerlijk ontwikkelingsproces. Deze eerste schepingsdraad is tegelijkertijd een voltooiing en een nieuw begin.

Kan de 'moederbodem' van ons zonnestelsel, de sterrenwereld van de Dierenriem, ons iets vertellen over deze gebeurtenis, als een soort kosmische herinnering? We kunnen dit opgetekend vinden in de constellatie van de Vissen, zoals dit sterrenbeeld nu voor ons aan de hemel verschijnt.

*(Rudolf Steiner heeft in 'De Wetenschap' geen samenhang aangeduid tussen de verschillende fasen van de ontwikkeling van ons universum en de sterrenbeelden van de Dierenriem. Wat hier gepubliceerd wordt, komt dus helemaal ter verantwoording van de schrijver).*

Het sterrenbeeld Vissen, zoals we het tegenwoordig zien in overeenstemming met de imaginaties uit vroegere culturen, bestaat uit twee vissen die in tegengestelde richting zwemmen. Ze zijn verbonden door een soort koord van sterren. De Vissen bevinden zich tussen de Waterman en de Ram, en vormen het twaalfde beeld van de Dierenriem. Daar eindigt de kring en begint opnieuw met de Ram. De Vissen vormen zo de imaginatie van het einde van een ontwikkelingsgang, die de Geesten van de Wil hebben doorgemaakt, voordat zij in staat waren om de oorspronkelijke substantie van ons universum uit te gieten. De Vissen vormen eveneens het beeld van de aanvang van de ontwikkelingscycli van ons universum.

De Vissen zwemmen in het water dat de Waterman in het universum uitgiet. Met de organen van een hoger bewustzijn kunnen we dit water waarnemen als de imaginatie van de alom scheppende substantie van het geestelijk universum; de scheppende, geestelijke bloedsomloop van de geestelijke wereld. Het bevat alle mogelijkheden tot manifestatie. De archetypen van al het geschapene in de fysieke wereld en de wereld van de ziel, bevinden zich als het waren in opgeloste toestand in deze stroom. Ze hebben zelfs nog geen psychische gedaante aangenomen. Maar nu verschijnen de

Vissen in dit hemelse water. De eerste sporen van psychische verdichting van afzonderlijke objecten verschijnen. De archetypen van de Wil, de basis van alle fysieke bestaan, consolideren in de oceaan van scheppingsmogelijkheden. Nadat de oersubstantie geschapen is, neemt de evolutie van de oer- Saturnus een aanvang. Andere geestwezens ontplooiën hun werkzaamheid en richten deze op de oer- wilssubstantie. Rudolf Steiner noemt hen de ' Geesten van Wijsheid ' (Kyriotetes). Zij hebben een ander vermogen ontwikkeld. Zij zijn in staat om levenskrachten te laten uitstromen en richten die op de ' Wilsplaneet ', die ontstaan is. Maar deze planeet, die we als de oer- Saturnus aanduiden, kan de levenskrachten niet opnemen. De ontwikkeling is nog niet zo ver voortgeschreden, dat de planeet tot leven gewekt kan worden. Hij bestaat nog uit een levenloze substantie, die enkel weerspiegelen kan, wat zich in zijn omgeving afspeelt. Zo worden ook de levenskrachten teruggespiegeld, die van de Geesten van Wijsheid stammen. Weerspiegeld leven is echter wijsheid, omdat het innerlijke wezen van leven wijsheid is. Zo gaan deze kosmische wijsheidskrachten een soort sfeer vormen in de directe omgeving van de planeet.

Deze ontwikkelingsfase wordt als het ware herinnerd in het sterrenbeeld Ram. De Ram draagt een wit vlies. De kop van het dier is getooid met hoorns, die in twee naar binnen gekeerde spiralen gedraaid zijn.

Dit kosmische proces kan beleefd worden als een reusachtig embryonaal stadium van het universum. Het omvat de archetypische beelden van alle stadia die in de ontwikkeling van dit universum als embryonaal proces zullen gaan optreden, als ook in de ontwikkeling van de mens. De embryologie leert ons, dat in de eerste fasen van de vruchtontwikkeling het hoofd domineert. De romp en de ledematen verschijnen als een soort aanhangsels van het hoofd. We zouden zelfs mogen stellen, dat in de eerste weken, wanneer de hersenen van het embryo nog niet in detail ontwikkeld zijn, het hele embryonale organisme als een soort hersenen verschijnt, gewonden als een spiraal. Daaruit ontwikkelen zich de verschillende delen van het organisme, stap voor stap.

Het eerste stadium van de oer- Saturnusontwikkeling is, het scheppen van het archetype van de hersenen. De huidige hersenen van de mens vormen slechts een vage kopie van deze kosmische hersenen. Toch dragen ze nog steeds de sporen van deze geestelijke oervorm. Dit orgaan moet in hoge mate levenloos zijn en arm aan bloed. Alleen zo kan het zijn functie vervullen. En het functioneert zo, dat het leven in de omgeving van de mens er door weerspiegeld wordt. Deze weerspiegeling, die enkel een schim is van het echte leven, kan het denken tevoorschijn brengen, de kennis van de objecten in de buitenwereld.

Dit komt tot uitdrukking in het beeld van de rustende Ram, een weergave van het stadium toen de Geesten van Wijsheid actief waren: de nog levenloze wilssubstantie. De weerspiegeling komt tot uitdrukking in de kop van de Ram, die over zijn schouders naar achteren kijkt; de schepping van het witte wijsheidsvlies. Zelfs in de hoorns van de Ram zien we het beeld van de hersenwindingen of de spiraal van het embryo als ' oerhersenen '. Als in herinnering wordt de vorm weerspiegeld en gereproduceerd.

De volgende stap van de oer- Saturnus - ontwikkeling is verbonden met het binnenstromen van zielskrachten ofwel bewustzijnskrachten in de planeet. Deze krachten stammen van geestwezens, die worden aangeduid als ' Geesten van Beweging ' (Dynameis). Zij zijn in staat om krachten van innerlijke beweging, van zielsbeweging, te laten uitstromen. Op die wijze zou de substantie van de planeet bezield worden. Maar zoals geen leven kon worden opgenomen van de Geesten van wijsheid, zo is de oer- Saturnus nog minder voorbereid om bezield te worden. Daarom worden ook

deze krachten in de omgeving teruggestraald. Weerspiegeld doordringen zij de sfeer van wijsheid, het teruggestraalde leven van de Geesten van Wijsheid.

Bezielende krachten, krachten van zielsbewustzijn doordringen zo de aura van wijsheid rondom Saturnus. Dit proces is in zekere zin verwant aan het proces dat plaats vindt. Wanneer in de psyche van de mens, de weerspiegeling van de objectieve wereld door de werking van de hersenen met bewustzijnskrachten wordt doordrongen. Zo vormen we begrippen van de wereld om ons heen. Bijvoorbeeld het feit van het uitdovende avondlicht, dat we met de zintuigen waarnemen, door onze hersenen weerspiegeld en doordrongen met bewustzijn, kan het begrip ' nacht ' voortbrengen. Dit proces vormt de basis van de menselijke taal. Weliswaar brengen de mensen tegenwoordig dezelfde feiten met verschillende talen. Maar ooit, in lang vervlogen tijden, kon de mens door klanken en woorden te vormen, het ware innerlijke wezen van de dingen tot uitdrukking brengen en aanduiden.

Iets dergelijks kunnen we in deze ontwikkelingsfase van de oer- Saturnus beleven, maar dan wel op een veel grotere en veel krachtiger schaal. Door het doordringen van de wijsheidskrachten met de bezielende impulsen, die hun oorsprong hebben in de activiteit van de Geesten van Beweging, worden archetypische begrippen, archetypische klanken en ' woorden ' geschapen, hoewel die geen passieve en reflectieve aard hebben, zoals het geval is in het huidige spraakgebruik. Er ontstaat een soort kosmische, archetypische taal, die uit de aard van zijn wezen scheppend is, een magische kracht in het universum. Het is het ' Goddelijke Woord ', waardoor alle bestaande dingen tot aanzijn zijn gekomen.

Deze ontwikkelingsstap kunnen we opgetekend vinden in de Stier, » die zich tussen de sterrenbeelden *Perseus* (boven) en *Orion* (onder) bevindt. Alleen het voorste gedeelte van de Stier verschijnt. Al met al gaat het om een dier met een geweldige kracht, het symbool van vruchtbaarheid.

Ook dit oerproces in de evolutie heeft sporen nagelaten in het menselijk organisme. Kijken we naar dit sterrenbeeld zoals het meestal afgebeeld wordt, met enkel de kop van de Stier en zijn reusachtige hoorns, die zich in de kosmische ruimte uitstrekken, dan zien we een beeld van het strottenhoofd en het binnenoer. Het hoofd duidt het strottenhoofd aan en de hoorns vormen de verbindingskanalen ( buis van Eustachius), die naar het middenoor voeren, waar kleine botjes het buitenste deel met het meest innerlijk gedeelte van het oor verbinden.

Tijdens de daaropvolgende periode van de oer- Saturnusontwikkeling beginnen andere geestelijke wezens actief te worden. Zij worden aangeduid als de Geesten van Vorm (*Exusiai*). Zij zenden krachten in het universum, die er opgericht zijn om alles wat nog steeds in een enkel planetair lichaam verenigd is, op te delen en te individualiseren. Maar de planeet is nog minder in staat om deze krachten in zich op te nemen. Enkel de weerspiegeling van deze activiteit blijft in de substantie aanwezig. Deze reflectie beïnvloedt de planeet echter zodanig, dat de substantie in een groot aantal afzonderlijke elementen wordt opgedeeld. Daardoor ziet de planeet er nu uit als een grote framboos. De kleine besjes zijn het resultaat van de individualiserende inwerking door de Geesten van Vorm. In deze fase van de evolutie kunnen zij geen echte innerlijke individualisatie teweeg brengen, maar zij scheppen wel een soort uiterlijk beeld, namelijk de verdeling in afzonderlijke elementen.

Deze elementen vormen de basis voor alle veelvoud aan wezen later in ons universum, in alle verschillende bestaansgebieden. Deze gebeurtenis wordt herinnerd in het sterrenbeeld Tweelingen, dat aan

de hemel ten oosten van de Stier staat, boven de Kleine Hond van Orion. Het toont twee wezens, die er als menselijke wezens uitzien en die onderling nauw verwant zijn en toch ieder een individueel wezen.

Dit proces van diversificatie op de oer- Saturnus kan tegenwoordig ook in de natuur nog als een soort naklank waargenomen worden. Het is het proces van celdeling. We weten dat dit de basis vormt van alle groei. Aanvankelijk is er de ene oorspronkelijke cel. Zodra de groeikrachten er vat op krijgen, splitst de cel zich in twee. De eenheid is verbroken en in plaats daarvan ontstaat dualiteit: het beeld van de Tweelingen. Vervolgens splitsen de twee zich in vier enzovoort. Op deze manier ontstaat een veelvoud, dat na verloop van enige tijd eveneens op een framboos kan lijken.

In de menselijke gedaante leeft de herinnering aan deze gebeurtenis eveneens voort, maar op een speciale manier. Het verschijnt in de symmetrie van de menselijke gestalte. Dat ons lichaam twee zijden heeft, twee oren, twee ogen, twee handen en twee voeten, berust op deze impuls. Deze tweeledigheid zondert ons af van de rest van de wereld en stelt ons in staat om in een lichaam te leven, dat de grondslag vormt voor onze individualiteit. In de symmetrie verschijnen de laatste sporen van een lang evolutieproces, waardoor de menselijke vorm werd afgescheiden van de aangrenzende vormen, zodat er een individualiteit in zou kunnen wonen. Ook het andere tweelingpaar, hoofd en voeten, scheiden de menselijke gedaante van wat boven en onder is. Ook dit is een voorwaarde voor de ontwikkeling van individualiteit.

We zijn nu halverwege de oer- Saturnusontwikkeling aangekomen, wanneer belangrijke veranderingen en transmutaties plaats vinden. Tot hier toe verkeerde alles op Saturnus nog meer of minder in een psychische toestand. We hebben weliswaar van een substantie gesproken, maar deze substantie is de wil die afstamt van de Geesten van de Wil. In zijn hoedanigheid als wil, is er sprake van een psychische kwaliteit. In de volgende nieuwsbrief zullen we zien hoe deze psychische substantie zich tot een fysieke substantie omvormt tijdens de middelste periode van de oer- Saturnusontwikkeling.

### 3<sup>e</sup> astronomische nieuwsbrief juli 1944

*Willi Sucher.*

We hebben een begin gemaakt met het bespreken van de spirituele eigenschappen van de sterrenbeelden van de Dierenriem. Daarvoor moesten we teruggaan tot de oorsprong van de schepping van ons universum, zoals beschreven door Rudolf Steiner in de 'Wetenschap van de geheimen der ziel'.

Een en ander kan als zeer gecompliceerd ervaren worden, vooral voor lezers die niet vertrouwd zijn met dit boek. We dienen echter te beseffen dat er geen andere manier is om een ware en fundamentele kennis te verwerven van het wezen van sterren en planeten. Weliswaar bestaan er vele astrologische verhandelingen die de verschillende invloeden van de Dierenriem beschrijven. Deze beschrijvingen berusten echter meestal op traditie en geven geen verklaring waarom de twaalf tekens van de Dierenriem zich op een bepaalde manier uiten. De lezer wordt geconfronteerd met een universum, waarvan de invloed serieus genomen zou moeten worden, maar dat de mens omsluit met een ondoordringbare muur van onbegrijpelijke noodzakelijkheid. Het is de bedoeling van deze brieven, om inzicht te verwerven in het wezen van het universum, omdat we alleen door inzicht en een helder denken vrij en zelfbewust kunnen worden, wanneer we met de invloeden van het universum geconfronteerd worden. Daarom wordt er vooral aan het begin van een dergelijke onderneming veel van ons gevraagd. Met grote nadruk moet gesteld worden, dat het noodzakelijk is om deze passages over de samenhang tussen de Dierenriem en de wereldontwikkeling steeds weer opnieuw te bestuderen, totdat werkelijk innerlijke beelden daaruit ontstaan, imaginaties. Dit dient gepaard te gaan met het bestuderen van de 'Wetenschap van de geheimen der ziel'. Alleen dan kan een bron van inzicht ontstaan, die in staat stelt om de veelvoudige samenhangen tussen de hemelse en de aardse wereld te ontdekken. Die kunnen we niet in één keer allemaal tegelijk doorgronden. We moeten aan een punt komen, waar we onszelf als kunstenaar gaan beleven, die door de kracht van zijn voorstellingsvermogen de vele mogelijkheden vermoeden kan, die in de kosmische invloeden besloten liggen. Maar de aanvang ligt bij die ene grote fundamentele imaginatie, de schepping.

Tot nu toe hebben we de drie eerste evolutiefasen van het oeruniversum beschreven, dat wordt aangeduid als de Oude Saturnus. Er bestond daar enkel wilssubstantie, afkomstig van de geesten van Wil (Tronen). Deze wilssubstantie vormde een enigszins chaotisch universum van min of meer psychische aard. Tijdens de eerste fase van dit universum ontstond er een weerspiegeling van leven in deze wilssubstantie. De tweede fase bracht een weerspiegeling van bezieling tot stand, voortgebracht door andere geestelijke wezens. Tijdens de derde fase werd een naar buiten gerichte weerspiegeling van individualisatie bereikt. Dit had tot gevolg, dat het tot dan toe enkelvoudige lichaam van de 'planeet' werd verdeeld in talrijke verschillende lichamen.

Verder troffen we de indruk van deze gebeurtenissen aan in de sterrenbeelden Ram, Stier en Tweelingen. Zo vonden we het innerlijke wezen van deze constellaties. Zij werden door die gebeurtenissen geïmpregneerd en stralen daardoor ook nu nog krachten uit, die als een soort kosmische herinnering beschouwd kunnen worden.

We zullen nu verder gaan met de beschrijving van de wereldontwikkeling. Tot hier toe is alles min of meer van psychische aard geweest. Maar nu zijn er afzonderlijke lichamen ontstaan en in deze lichamen beginnen zich de eerste sporen van een innerlijk leven ofwel een innerlijke ervaring te manifesteren. Zo verschijnt er voor het eerst een soort universele dualiteit - een buitenwereld en een binnenwereld. De binnenwereld is enigszins afgescheiden van de buitenwereld. Zodoende wordt de buitenwereld objectief, iets dat ' waargenomen ' kan worden door de binnenwereld, al is dit op het niveau van een zeer dof ' bewustzijn '. De buitenwereld is op zich wilssubstantie, maar ervaren als object, wordt het warmte of hitte. We kennen de subtiele samenhang tussen warmte en wil uit eigen ervaring. Zolang we onderduiken in de sfeer van onze wil, zijn we actief vanuit een wereld die we kunnen aanduiden als het gebied van onze ziele-impulsen. Maar zodra we ook maar een beetje vermoeid of afgeleid raken van de betreffende impuls - we zouden die als plicht aan kunnen duiden - zodat we onze inspanning gaan beleven als veroorzaakt door ' een wil van buiten ', ervaren we onmiddellijk de productie van warmte in ons lichaam. Natuurlijk is onze lichamelijke constitutie tegenwoordig te ingewikkeld geworden, om een goed voorbeeld te kunnen vormen voor een verklaring van de feiten van de Saturnusontwikkeling.

De omvorming van de wilssubstantie tot hitte of warmte, wordt teweeg gebracht door geestelijke wezens, die door Rudolf Steiner worden aangeduid als *Archai* (Geesten van Persoonlijkheid). Zij gaan op de Oude Saturnus door een ervaring heen, die verwant is aan de ervaring die de mens tijdens de huidige aarde-ontwikkeling doormaakt. Zij verwerven daar het ik-bewustzijn, zij het natuurlijk onder volstrekt andere omstandigheden. Zij doen dit, terwijl zij hun activiteit uitstrekken in de ' lichamen ' die voorheen ontstaan zijn. Aangezien de wilssubstantie echter ook de voorafgaande invloeden niet op kon nemen, is deze nog minder in staat om de impulsen van de Geesten van Persoonlijkheid vast te houden. Opnieuw blijft er enkel een soort weerspiegeling achter. In de betreffende Saturnuslichamen is nu dus een ' spiegeling van persoonlijkheid ' aanwezig, die uiterst vage sporen van een innerlijk beleven in deze lichamen wekt. Zodoende wordt de tendens geboren, die het uiteen gaan van een binnenwereld en een buitenwereld inleidt en die het innerlijk wezen in staat stelt om de wil in de buitenwereld als warmte te ' beleven '.

De beschrijving van deze feiten roept als vanzelf de idee van de *Tweelingen* op - buitenwereld, binnenwereld. Inderdaad staan deze gebeurtenissen opgetekend in het sterrenbeeld Tweelingen. Maar daar hadden we ook al de individualiserende invloed van de Geesten van Vorm aangetroffen, die eerder beschreven werd. De Tweelingen brengen achter niet alleen ' tweelingtendensen ' in de wereld, maar zij vormden lang geleden daadwerkelijk twee verschillende sterrenbeelden. Het ene bevatte de activiteit van de Geesten van Vorm, het andere de activiteit van de Geesten van Persoonlijkheid. Het feit echter, dat er tegenwoordig slechts sprake is van één enkel sterrenbeeld, brengt een diep geheim tot openbaring. In de taal van de kosmische herinnering wijst dit er op, dat er iets verdwenen is. Om dit te verstaan, moeten we ons voorstellen dat de Geesten van Persoonlijkheid zich in de loop van hun ontwikkeling van hun geestelijke ' locatie ' temidden van de hiërarchieën, hebben verwijderd en zich in tegenovergestelde richting hebben begeven, naar de sfeer die tegenwoordig door het sterrenbeeld *Boogschutter* wordt aangeduid.

De Boogschutter kunnen we tijdens de midzomernachten precies boven de zuidelijke horizon vinden, onder de sterrenbeelden Arend en Slangendrager (*Ophiuchus*). Op onze breedtegraden stijgt hij niet erg hoog en kruipt langs de horizon. Op oudere sterrenkaarten wordt hij afgebeeld als cen-

taur, een wezen dat half paard, half mens is. Hij draagt pijl en boog en lijkt op een doel te richten. Vaak wordt de Boogschutter enkel door een pijl en boog aangeduid.

Dit beeld van de Schutter en in het bijzonder de pijl, verradt veel van de gebeurtenissen en ontwikkelingen die werden geïnspireerd vanuit het tegenoverliggende sterrenbeeld Tweelingen. Door de dualistische invloed vanuit de Tweelingen ontving het enkelvoudige wezen van Saturnus een uiterlijke vorm en de doffe beleving van een binnenwereld. Zo verscheen er een principe, dat van het grootste belang is voor alle verdere ontwikkeling en speciaal voor de menselijke ontwikkeling. Deze dualiteit vormt de grondslag voor de schepping van een fysieke wereld, maar tevens voor de schepping van een menselijke zielenwereld. Hier ligt de kiem voor de lange geschiedenis van menselijke evolutie. De geschiedenis van een eeuwenlange worsteling om mens te worden en het evenwicht te vinden tussen een uiterlijke, fysieke wereld en de wereld van ziel en geest. Het is werkelijk als een pijl, die afgeschoten wordt in deze fase en zich richt op een doel dat heel ver weg ligt. Het omvat ook de geschiedenis van de mens, die opstijgt vanuit lagere, ondermenselijke stadia, tot hogere, zelfs goddelijke bestaansvormen. Want deze evolutie is alleen mogelijk door het onophoudelijke gevecht tussen de lagere natuur, die verbonden is met de buitenwereld en de hogere, innerlijke natuur, die de vonk van het goddelijke in zich draagt. Dit voert eveneens tot het beeld van de centaur, half menselijk, half dierlijk.

Eerder hebben we gezien, dat het sterrenbeeld *Ram* het archetype van de menselijke hersenen bevat; de *Stier* het archetype van het spraakorganisme en *Ae Tweelingen* de archetypen van dualiteit, zoals de symmetrie van rechts en links of de polariteit van hoofd en ledematen. Vervolgens maakten we de sprong van de Tweelingen naar de Boogschutter. Ook deze gebeurtenis kunnen we terugvinden in de menselijke gestalte. Het is de voortzetting van hoofd en strottenhoofd in de armen. De bovenarm is het beeld van de Boogschutter. Middels de armen richt ons lichaam zich naar buiten, polair aan de binnenwereld van het hoofd. In deze tendens werkt de pijl van de Schutter. Onze armen bewegen zich met de hulp van spieren en zenuwen. Zij zijn als de pees van een boog. Met onze armen werken we in de wereld en door onze arbeid brengen we de evolutie verder.

Nadat we de dualiteit van binnen en buiten hebben bereikt, laat zich de volgende stap denken. Een soort brug wordt geslagen tussen beide werelden tijdens de vijfde fase van de Oude Saturnus. De allereerste aanleg van zintuigen wordt in de warmtelichamen geschapen. Deze archetypische zintuigen lijken natuurlijk in geen enkel opzicht op onze huidige zintuigen. De buitenwereld wordt enkel als warmte beleefd, zodat we ons voor kunnen stellen hoe zintuigen en andere organen enkel in zeer primaire vorm aanwezig zijn. We zouden ons daarbij een orgaan moeten voorstellen dat uit een soort warmtehuide bestaat. Het is zoiets als een begrenzend laag tussen verschillende gradaties van warmte; tussen dat wat binnen en buiten een warmtelichaam optreedt. We weten dat ons laagste zintuig, het tastzintuig, verbonden is met de begrenzend functie van de huid. Maar ook de andere zintuigen verschijnen in de embryonale ontwikkelingsfasen tot op zekere hoogte verbonden met vorming van de huid.

Deze ontwikkeling wordt teweeg gebracht door twee hiërarchieën van geestelijke wezens. De warmtelichamen, die in feite de basis vormen voor het huidige fysieke lichaam van de mens, worden als het ware bewoond door geestelijke wezens, die door Rudolf Steiner aangeduid worden als *Vuurzonen* ofwel *Aartsengelen*. In dat stadium hebben zij het menselijk ik-bewustzijn nog niet bereikt. Het bewustzijn dat zij toen hadden, kan vergeleken worden met dat van de dieren nu, maar

enkel wat betreft de mate van wakkerheid. Door de werkzaamheid van deze inwonende wezens ontstaat er in de warmtelichamen een verlangen om in zintuigelijk contact te komen met de buitenwereld. Maar dit zou niet voldoende zijn om zelfs maar deze primaire zintuigen te vormen. Andere wezens, die tot een veel hogere orde behoren, aangeduid als de Serafijnen, de Geesten van Liefde, verbinden hun werkzaamheid met de Archangeloi. Zij nemen de gebeurtenissen op de Oude Saturnus waar. Hun waarneming is niet reflecterend, zoals het geval is bij de mens tegenwoordig; hun waarneming is scheppend. Zij zijn in staat om samen met de Archangeloi de subtiële, etherische aanzet te geven voor de archetypische zintuigen.

Zo is er in deze vijfde fase sprake van twee invloeden en we kunnen ons afvragen waar we in de Dierenriem de herinnering aan deze werkzaamheid terug kunnen vinden.

De gebeurtenissen van de vierde fase bleken verbonden met de Tweelingen en de Boogschutter, als een sprong van de een naar de ander. We hoeven nu alleen maar verder te gaan in de volgorde van de Dierenriem, om het antwoord te vinden. Het betreft een wisselwerking die als herinnering voortleeft in de sterrenbeelden *Kreeft* en *Steenbok*. De Kreeft kunnen we in januari rond middernacht precies in het zuiden aantreffen. Er boven, meer naar het noorden, staat de *Grote Beer*. De Kreeft bestaat uit een aantal onduidelijke sterren. Op oudere sterrenkaarten verschijnt de kreeft met een hard pantser en geweldige scharen. Dit beeld geeft enigszins aan hoe de Aartsengelen de warmtelichamen van de Oude Saturnus bewoonden. Zoals de kreeft door zijn schaal omsloten wordt, waarbij de kwetsbare organen die voor het leven onontbeerlijk zijn, omhuld worden, zo leefden de Aartsengelen in de warmtelichamen. Tevens ontwikkelen zij het verlangen om de buitenwereld met schaarachtige organen aan te grijpen.

Aan de andere kant van de Dierenriem treffen we het sterrenbeeld Steenbok aan, dat rond middernacht in juli aan de zuidelijk hemel ontdekt kan worden, dicht boven de horizon. De koninklijke gestalte van de *Zwaan* staat er direct boven. Op oude afbeeldingen verschijnt de Steenbok zonder achterpoten en in plaats daarvan een soort vissenstaart, die zich in een spiraal windt. Deze imaginerie geeft ons een voorstelling van de activiteit van die verheven geestelijke wezens, die aangeduid worden als de Geesten van Liefde. Zoals de steenbok de hoogste toppen beklimt en zijn hoorns uitstrekt in de sfeer van het licht, zo dienen we ons de Geesten van Liefde, de Serafijnen voor te stellen. Zij verwijlen in de hoogste regionen van het geestelijk universum. Zij nemen de gebeurtenissen in het universum vanuit een verheven standpunt waar. Hun wijze van waarnemen is echter niet passief, maar scheppend. Middels het proces van waarneming zijn zij scheppend werkzaam. Zij behielden hun scheppende waarnemingen echter niet voor zichzelf, maar schonken deze aan de Aartsengelen. Dit was een daad van zuivere liefde. De absolute waarneming verbindt zich met het verlangen tot waarneming in de Aartsengelen en zo werden de zintuigorganen geschapen. Zij werden niet als mechanische instrumenten aangelegd. Het was de goddelijke liefde die in de beelden weefde, die de Serafijnen waarnamen, waardoor deze organen geschapen werden. Daarmee is het geschapen wezen in staat om de weerspiegeling waar te nemen van de bovenzinnelijke ervaringen, die deze goddelijk-geestelijke wezens hadden. Deze scheppende 'involutie' van hogere ervaringen, afdalend tot in lagere sferen, verschijnt in de vissenstaart van de Steenbok. Zo wordt aangeduid dat hij tot in de sfeer van het 'water' reikt. Dit is natuurlijk geen water in onze betekenis, omdat er op de Oude Saturnus alleen warmte bestond. Met het water wordt de spiegelsfeer aangeduid, die de warmte in werkelijkheid is.



Ook in de menselijke gestalte vinden we deze gebeurtenissen terug. De borstkas is een waarachtig beeld van de Kreeft. Deze borstkas omhult en beschermt de innerlijke organen, met name hart en longen. Maar tevens is het zo, dat uit de afscheiding die de borstkas tussen inwendige organen en de buitenwereld teweeg brengt, het verlangen ontstaat om met de buitenwereld in contact te treden. We dienen echter te beseffen, dat het beeld van de menselijke borstkas slechts vaag aangeduid wordt door de beschreven gebeurtenissen, omdat de wezens die met de Kreeft-fase van de Oude Saturnus verbonden waren, de Aartsengelen, nog in hoge mate afhankelijk waren van de Geesten van Liefde. Zij hebben het stadium van mensverwant ik-bewustzijn nog niet bereikt. Het zwaartepunt van de ontwikkeling moeten we dus eerder zoeken in het gebied van de Steenbok. In de menselijke gestalte verschijnt dit element als de gewrichten, met name de ellebogen en de knieën. Hier worden we opnieuw verwezen naar de gebeurtenissen in de vierde fase. We zeiden daar, dat het proces van Tweelingen-Boogschutter in de menselijke gestalte zichtbaar wordt in de bovenarmen. Daarop volgen de ellebogen. Maar wat hebben de ellebogen met de zintuigen van doen? Als we de vergissing vermijden om ons de zintuigen alleen zo voor te stellen, zoals de mens ze tegenwoordig heeft, dan kunnen we een antwoord vinden. We stellen ons voor hoe de waarnemingen van de Serafijnen in de warmtelichamen dringen en middels dit proces van penetratie de waarnemingsorganen scheppen; als het ware aan het oppervlak van de ' huid ' van deze lichamen. Daarbij kunnen we het volgende beleven: Buiten de warmtelichamen, de woning van de Aartsengelen, verschijnt de inwerking van de Serafijnen als een soort ' rechte lijnen '. Maar wanneer deze de warmte huid van deze lichamen doordringen, worden zij afgebogen en een soort orgaan, dat er uit ziet als een gewricht, ontstaat. Daarbij wordt de van buiten komende gerichtheid omgezet in een naar binnen gekeerde. Enkel door een juiste verbinding tussen beide ' richtingen ', door middel van een aan het gewricht verwant zintuigelijk orgaan, kunnen juiste waarnemingen tot stand komen. Op deze manier verschijnt het oog als een soort archetypisch zintuig, verwant aan het gewricht. In het geval van de elleboog echter, als beeld van de Steenbokfase van de Oude Saturnus, zouden we een actief zintuigelijk orgaan hebben, omdat het wordt ingezet voor onze activiteiten. Net zoals we ons de zintuigen die door de Geesten van Liefde geïnspireerd worden, moeten voorstellen als actieve, scheppende organen.

De volgende fase van de Oude Saturnus, de zesde grote ronde, zet deze tendens voort. Tot zover werd de aanzet voor waarnemingsorganen in de warmteschepsels gevormd. Tijdens de volgende fase wordt een soort spijsvertering aangelegd. De gebeurtenissen op Saturnus worden niet alleen waargenomen, maar de warmtesubstantie rondom de warmtelichamen wordt daarin ook opgenomen. Daarmee verschijnt in basale vorm een soort stofwisseling. Er vinden processen van opname en uitscheiding plaats.

Ook deze stap wordt door twee soorten van geestelijke wezens teweeg gebracht, de *Engelen* ofwel de *Zonen van de Schepping* en de Geesten van Harmonie, de *Cherubijnen*. De bewustzijnstoestand van de Engelen stond nog lager dan die van de Aartsengelen op de Oude Saturnus. Hun bewustzijn kan vergeleken worden met dat van een plant nu en hun inwerking op de warmtelichamen kan ook enigszins daarmee vergeleken worden. Zij bewerken een basale vorm van stofwisseling, die vergeleken kan worden met de sapstroom in de plant. Zij konden dit echter niet op eigen kracht alleen. Verheven wezens, de geesten van Harmonie, moesten hen te hulp komen. Zij hadden het vermogen om de kosmische warmtestromen te sturen. Als we in staat zouden zijn om bewust onze

bloedsomloop te regelen, dan zouden we een vaag vermoeden kunnen krijgen van de werkzaamheid van deze wezens. Aangezien de kosmische bloedsomloop uit warmte bestaat, openbaart deze zich, indien van buiten af beleefd, als klank, als sferenharmonie. Daarom worden de Cherubijnen aangeduid als Geesten van Harmonie. De ordening waarin zij de kosmische stromen leiden, die enerzijds als warmte, anderzijds als wil beleefd kunnen worden, is zo schitterend en harmonieus, dat deze als hemelse muziek opklinkt.

Beide hiërarchieën samen brengen de primaire stofwisseling tot stand. Het is de evolutiefase die herinnerd wordt in de *Leeuwen* de *Waterman*. Het sterrenbeeld Leeuw treffen we in februari om middernacht aan de zuidelijke horizon aan. Het is een opmerkelijke verschijning. Er onder bevindt zich de *Hydra* en er boven, richting noorden, de *Grote Beer*. In dit sterrenbeeld staan de daden van de Engelen opgetekend. Het is tevens verbonden met de sfeer van het hart. Op aarde heeft de leeuw als dier een heel bijzondere samenhang van hartslag en ademritme. We zouden zelfs mogen beweren, dat het lichaam van dit dier voornamelijk rond het hart georganiseerd is. Het vormt één groot hart en daarom is dit dier de koning van de dieren. Zonder veel problemen kunnen we in dit gebied nu de warmtestofwisseling zien, zoals deze in de warmtelichamen op Saturnus gevormd werd. Ook nu nog is het hart het centrale orgaan van de warmtehuishouding, verbonden met de warmte van het bloed. Het sterrenbeeld Waterman kan aan het einde van augustus om middernacht waargenomen worden en bevindt zich tussen de Vissen en de Steenbok. Op oude sterrenkaarten verschijnt hij als een menselijke gestalte, die uit een kruik water in de hemelse ruimte uit-schenkt. In dit gebied staan de daden van de Cherubijnen, de Geesten van Harmonie, opgetekend. Het water dat uitgegoten wordt, is geen aards water. Het is de warmtestroom die de Cherubijnen door het universum van de Oude Saturnus leiden. In de mens vormt de bloedsomloop nog steeds een afspiegeling van de werkzaamheid van deze geestelijke wezens. Soms spreken we van het suizen van de bloedstroom. Maar ook de kuiten en de onderarmen staan in verband met de Waterman. Zij vormen een uitgelezen mogelijkheid om de warmtehuishouding te meten en te reguleren.

In de volgende brief zullen we de beschrijving van de Oude Saturnus afronden en onze ervaring van de Dierenriem samenvatten. Dit zal ons in staat stellen om het beeld volledig te overzien, wat nodig zal zijn na deze enigszins vlotte reis door de grote cyclus van de kosmische evolutie.

## Spica

*Marcel Fontijn*

In de Engelse taal bestaat het volgende ezelsbruggetje: ' You follow the handle of the Big Dipper and are to Arcturus and speed to Spica ' (Volg de steel van het Steelpannetje en beschrijf de boog naar Arcturus, om vervolgens snel bij Spica te landen). De steel van het Steelpannetje wijst ons de weg naar Arcturus en wie de boog die zo gespannen wordt voortzet, komt een volgende heldere ster tegen: Spica in het sterrenbeeld Maagd, dat een van de twaalf sterrenbeelden in de Dierenriem is. De beweging vanuit de Grote beer via Arcturus kan echter ook nog op een andere manier voortgezet worden en voert dan naar de raadselachtige ster Antares in het sterrenbeeld Schorpioen, dat eveneens tot de Dierenriem behoort.

Samen met de ster Arcturus in het sterrenbeeld Boötes, vormen Spica en Antares een driehoek. Binnen die driehoek bevindt zich het sterrenbeeld Weegschaal, dat geen opvallende heldere sterren heeft. In vroeger tijden werd de Weegschaal niet als een afzonderlijk sterrenbeeld beleefd, maar vormde de scharen van de Schorpioen. En ooit werden Schorpioen en Maagd samen als één samenhangend hemel gebied beleefd.

In ' *Weltgeschichte im Lichte des heiligen Gral* ' schrijft Walter Johannes Stein daarover:

*Blavatsky heeft er al op gewezen, dat de genealogische opeenvolging van Adam tot Noach een samenhang met de Dierenriem heeft. Zij heeft aangetoond, dat de 10 patriarchen van Adam tot Noach overeenstemmen met de 12 sterrenbeelden, waarbij de Weegschaal er pas later tussen geschoven werd en Maagd-Schorpioen samen één sterrenbeeld vormden. Inderdaad duikt de Weegschaal niet vóór de eerste eeuw v.Chr. als symbool van de herfst-dag- en nachtevening op, in plaats van de scharen van de Schorpioen. Deze scharen vulden tot dan toe de ruimte op in dit deel van de ' Ecliptica.'\*)*

De verwantschap van de Maagd en De Schorpioen wordt tevens zichtbaar in hun hiërogliefen, die een grote overeenkomst vertonen: ♍ en ♏. Het verschil zit in de staart. Het uiteengaan van de Maagd en de Schorpioen verwijst naar een dualisme, zoals dit voor ons bewustzijn in de schepping verschijnt en tot uitdrukking komt in de splitsing van de oermens in een manlijke en een vrouwelijke .component. De Weegschaal voert ze weer tot elkaar.

Iedere kosmisch-ruimtelijke ontwikkeling voltrekt zich in 12 stappen. (De ontwikkeling door de tijd in 7 stappen). De eerste zes stappen hebben een verdichting tot gevolg, een aards worden. Dan volgt een ommekeer die in de Weegschaal tot uitdrukking komt, waarna de .resterende vijf stappen een proces van vergeestelijking vertegenwoordigen. Het Weegschaal-principe brengt het wendepunt tot uitdrukking, dat echter tevens ook een verzoening, een harmoniseren van tegengestelde polen teweeg brengt. Hierdoor wordt beleefbaar waarom de Weegschaal met de Christus-impuls, het wezen van de Zoon in verband gebracht wordt. Christus is de middelaar.

De oorspronkelijke eenheid valt uiteen in de dualiteit Maagd- Schorpioen, Spica-Antares.

In *Isis-Sophia deel 1* schrijft Willi Sucher, wanneer hij de samenhang bespreekt tussen de verschillende stadia van de Oude Saturnus en de twaalf sferen van de Dierenriem (blz.86):

' We kunnen in de oorden van de sterrenbeelden op een zeer hoge trap de centrale richtingen van de geestelijke sferen van de Drieëenheid erkennen ':

Maagd	Vader
Weegschaal	Zoon
Schorpioen	Geest

(of Adelaar, die hij in het grijze verleden was)

Onder bepaalde gezichtspunten mag daarom de Maagd beschouwd worden als het samenvattende oerbeeld van de gehele zichtbare schepping, van de natuur die ons omgeeft en in die zin ook van de Oude Saturnus ontwikkeling, die de basis vormt van de stoffelijke wereld om ons heen: de Wereld van de Vader.

De *Heilige Geest* is echter datgene wat oorspronkelijk in de schepping als Wereldziel levend en wevend als goddelijke wijsheid werkte: de Adelaar. Door de rebellie van Lucifer werd deze wijsheid als het ware gedood. Dat wil zeggen, de schepping, de Vaderwereld verstarde in maat, getal en gewicht en werd god-verlaten. Op dat moment werd de Adelaar Schorpioen, met zijn dodende angel. De mens ontving daardoor zijn zelfbewustzijn. De eerste strofe van de volgende spreuk, die Rudolf Steiner gaf, heeft daar betrekking op:

Isis Sophia, des Gottes Weisheit  
Dich hat Lucifer getötet  
Und auf der Weltenkräften Schwingen  
In Raumesweiten fortgetragen

Het is de angel van de Schorpioen die de splitsing teweeg brengt van de oorspronkelijke eenheid, waardoor Maagd en Schorpioen zich afzonderen. In de Maagd kunnen we de onverloste schepping, de gedode Isis-Sophia zien. De Schorpioen brengt Lucifer tot uitdrukking.

Het was echter door de eeuwen heen in de christelijke esoterie bekend, dat de Heilige Geest de verloste, de omgevormde Lucifer is. Deze verlossing is mogelijk geworden door de daad van Christus, die tot een verheffing van het mensen-ik in ieder individu kan voeren. Dit is het Weegschaal-principe, dat in de tweede strofe van de spreuk tot uitdrukking komt:

Christus-bollen, im Menschen wirksam  
Es wird Lucifer entreissen  
Und auf des Geisteswissens Booten  
In Menschenseelen auferwecken:  
Isis-Sophia, des Gottes Weisheit.

De vraagstelling die hier aangesproken wordt, is zeer omvangrijk en gecompliceerd. Hier gaat het er echter om, de aandacht te vestigen op de samenhang tussen de drie sterrenbeelden Maagd, Weegschaal, Schorpioen en het vraagstuk van de Triniteit, de Drieëenheid, dat bijvoorbeeld ook ten grondslag ligt aan de idee van de sociale driegeleding en de mens als drieledig wezen.

Keren we nu terug naar het wezen van de sterren, dan kunnen we op grond van het voorgaande tot de conclusie komen dat er een zekere polariteit heerst tussen de sterren van Spica en Antares. Het zou onjuist zijn, deze polariteit als een vijandigheid te interpreteren; eerder is er sprake van een fundamenteel spanningsveld.

De kwaliteit die Spica vertegenwoordigt, komt tot uitdrukking in de uitzonderlijke naam die deze ster draagt. De opeenvolging van klanken in deze naam, roept de beleving op van iets dat scherp, doordringend, nauwkeurig, puntig, onverbiddelijk en streng is. Het is interessant om eens te kijken naar woorden met een verwante klankstructuur, zoals bijvoorbeeld spits, spieken, spijker, spin, spook. In het Engels: spike, spy, to spit, enz.

Spica is in de kosmische samenhang het levende organisme dat er voor zorgt dat de dingen op het juiste moment, op de juiste plaats gebeuren. Spica vertegenwoordigt een principe van kosmische orde, waarin de directe verwantschap met het Vader-principe herkenbaar is. Dit principe van orde is onlosmakelijk verbonden met een principe van absolute rechtvaardigheid. De kwaliteit van Spica zouden we in de wereld van de planeten aanduiden als saturnaal, niettemin met een mercuriale inslag en tevens een maan-aspect. De karmische noodzaak (saturnaal) wordt door Spica in de voorhandene omstandigheden (mercuriaal) ingeweven en dit vormt in ruimte en tijd altijd de spiegeling (maan) van een ' eeuwig ' werkelijkheid. De gebeurtenis in ruimte en tijd is nooit anders dan een gelijkenis.

WJ.Stein verwijst in zijn graalsboek naar de *Sepher Hajaschar*, een legendarisch esoterisch werk uit de joodse traditie. De inleiding geeft een beschrijving van dit boek, die het wezen van Spica indringend tot uitdrukking brengt:

*' alle woorden zijn zo geordend, zoals zij zich in de wereldgeschiedenis hebben afgespeeld, geen een vroeger en geen een later. Want je zult in dit boek niet aantreffen dat iets later verteld wordt, wat zich eerder voorgedaan heeft of dat vroeger naar dingen verwezen wordt, die zich later hebben toegedragen. Veeleer bevindt zich ieder ding op zijn juiste plaats en wordt op zijn tijd beschreven ' \*)*

Betrokken op de individuele ontwikkelingsgang van de mens die naar de geest streeft, kan dit als volgt vertaald worden:

*'Zijn beleving voltrekt zich onvermijdelijk in omgekeerde richting. Hij moet van ervaring naar ervaring voort. Wat hij goed te maken heeft, wordt hem voor ogen gesteld. Het zijn echter niet alleen maar innerlijke ervaringen. Dat is het karakteristieke voor het lotsbeleven van de Graalzoeker, dat hij in het uiterlijke beeld en zijn innerlijke ervaring, steeds hetzelfde voor zich heeft. Hij celebreert zijn eigen lot. Van schrede tot schrede stijgt en valt hij en moet inzien dat dit zo is, totdat hij na een lange dwaalweg eens de Graal zal bereiken.\*)*

Nog anders gezegd:

*' In mijn diepste wezen is een verwonding, in mijn levensorganisme ben ik verwond door mijn zielegeaardheid. Mijn zieleleven is in verwarring geraakt en heeft het leven in mij verwond. Nu moet ik terugdenken, nu moet ik de oorzaak vinden, waarom dit allemaal gebeurd is. Ik moet denken aan alles wat nog aan krachten van verlangen (Sehnsucht) in mijn ziel leeft. De krachten van egoïstisch verlangen, die het geliefde als eigendom willen bezitten, hebben mij er aan gehinderd om op de Graalsburcht de proef te doorstaan. ' \*)*

Deze citaten slaan als vanzelf een brug naar de andere pool: Antares - Schorpioen. Daar vinden we de bron van dit ' gewond ' van de levensorganisatie. Daarover in het volgende nummer meer.

\* W.J.Stein: Weltgeschichte im Lichte des Heiligen Gral.



## Pei Toe en Shoe Hsing

De volgende legende stamt uit de verzameling ' The Stars in our Heaven - Myths and Fables ' van Peter Lum.

Ook in China vormden Spica en Arcturus een paar. Zij stelden de hoorns van de Draak voor. De lente begon wanneer de volle maan tussen deze twee sterren verscheen. Zij behoorden waarschijnlijk tot de allereerste sterren die in China met name genoemd werden. We kunnen ons voorstellen hoe de Chinezen aan het einde van een lange winter verlangend uitkeken naar dit moment. Het belangrijkste moment in hun kalender was de eerste avond waarop de maan opsteeg tussen de sterren Arcturus en Spica en werkelijk gezien kon worden als ' rijdend op de hoorns van de draak '.

Spica was de eerste van de 28 huizen van de maan, die samen de Chinese maanzodiak vormden. Onder de sterren van de Dierenriem nam dit eerste maanhuis een vooraanstaande plaats in. Waarschijnlijk vanwege zijn samenhang met het tijdsverloop en het voorjaar, werd het vereerd als de woning van de eerbiedwaardige godheid ' Lang-Leven '. Deze zeer belangrijke godheid was Shoe Hsing, een goedmoedige, zeer wijze oude man, met een hoge kroon. Gewoonlijk wordt hij rijdend op een hert afgebeeld en vergezeld van een vleermuis. De vleermuis is het symbool van geluk en een lang leven. Daarnaast draagt hij perziken, de vruchten van onsterfelijkheid. Het is een vriendelijke, glimlachende god, wiens afbeelding door vele Chinezen als geluk brengend wordt vereerd en opgehangen. Er wordt tot hem gebeden om een lang en voorspoedig leven te verkrijgen.

Shoe Hsing was voornamelijk een god van de sterren, maar soms daalde hij naar de aarde af. Het verhaal van een van die avonturen beschrijft hoe er lang, lang geleden in een klein dorp in het zuiden van China, een jongen leefde, die Chao Yen heette. Op een dag ging de vader van Chao Yen naar een waarzegger, om hem te raadplegen over de toekomst van zijn zoon. Tot zijn ontzetting kreeg hij te horen, dat de jongen gedoemd was om voor zijn 19<sup>e</sup> verjaardag te sterven. Aangezien hij al 18 was, bleef er weinig tijd over en Chao Yen was natuurlijk ontzet toen hij van zijn vader hoorde wat er te gebeuren stond. Iedere dag ging hij naar de tempel om wierook te branden, waskaarsen te offeren en de priesters te begeleiden tijdens hun lange, monotone gezangen. Niettemin had hij weinig hoop, omdat hij wist dat zelfs wierook en gebed het leven niet kunnen verlengen, indien de levensduur eenmaal vastgesteld is.

Enkele weken voor zijn 19<sup>e</sup> verjaardag, trok Chao Yen op een dag de bossen van de Zuidberg in, om te jagen. Hij zwierf door de heuvels aan de voet van de berg en voordat de morgen voorbij was, had hij met vaardige hand al twee reeën neergelegd. Rond het middaguur, toen de zon boven zijn hoofd balanceerde en de schaduwen kort waren, legde hij zich onder een dikke eik te rusten.

Het was heel stil in het bos. De havik die boven zijn hoofd cirkelde, maakte een zwevende glijvlucht, zodat het leek alsof hij zijn vleugels helemaal niet bewoog. De wolken stonden stil en de wind fluisterde zelfs niet. Ergens ver weg murmelde een beekje rustig voor zichzelf heen. Verder was alles stil en de wereld van de mensen en de dorpen leken duizenden mijlen ver weg. Chao Yen meende dat hij zijn ogen slechts even gesloten had, toen hij weer ontwaakte. Aan de lengte van de



schaduwen zag hij echter dat hij de hele middag moest hebben geslapen. Onder de bomen kroop het donker al tevoorschijn en strekte zijn lange armen uit om de laatste stralen zonlicht uit te doven en kroop zelfs omhoog naar de hemel.

Plotseling merkte Chao Yen dat hij niet meer alleen was. Vlak bij hem zaten twee mannen, ieder aan een kant van een schaakbord. Ze waren zo verdiept in hun spel, dat ze zijn aanwezigheid niet opmerkten. Hij had daardoor tijd om hen te observeren en zag onmiddellijk dat het geen gewone mensen waren. De een was een koninklijke verschijning met kloeke manieren, gekleed in een blauwzwart gewaad, waarop sterren in groepjes van zeven geborduurd waren; zijn hoofd was gebogen en hij bestudeerde het schaakbord. Chao Yen zag dat zijn gezicht, omlijst door dik zwart haar, straalde alsof het van binnen uit verlicht werd. De ander was een oude man, een levendige, vrolijke verschijning, met een geweldig hoog voorhoofd. Zijn kleding was helemaal groen, de kleur van het bos en naast hem lagen een staf en een gordel.

'Acht-en-dertig', sprak de jongere. 'Dat is een redelijk leven, hoewel niet al te lang.' Hij schreef iets op een lei die hij in zijn hand hield en ze gingen door met hun spel.

'Drie-en-twintig', deelde hij naar een paar minuten mee en schudde misnoegd zijn hoofd, terwijl hij opnieuw op de lei schreef. 'Veel te kort.'

Vervolgens bleef het lange tijd stil, verdiept als ze waren in de bewegingen van de ivoren stukken op het schaakbord. Chao Yen staaarde naar hen met een mengeling van angst en verwondering.

'Acht-en-negentig!', riep de gestalte met het witte haar tenslotte. 'Die man zal mij altijd dankbaar blijven voor zijn lange leven.' Het was Chao Yen inmiddels duidelijk geworden, dat het bij de twee spelers om de levensduur van mensen ging. Hij was verbaasd en zo overweldigd door nieuwsgierigheid, dat hij zijn angst vergat en uit zijn schuilplaats onder de eik tevoorschijn kwam.

'Wie zijn jullie', vroeg hij 'en wat is dat voor een vreemd spel, dat de levensduur van de mensen bepaalt?' De beide spelers keken op, verbaasd maar niet onvriendelijk. 'Wel, ik ben de geest van Pei Toe, het noordelijke Steelpannetje', zie degeen wiens mantel met sterren bezaaid was', en mijn tegenstander hier is Shoe Hsing, van de zuidelijke hemel, de god van een lange levensduur. Hij bepaalt het geboorte-uur van een mens en aangezien het mijn taak is om het tijdstip van zijn dood vast te leggen, spelen we om de lengte van het leven van ieder kind dat vandaag geboren wordt.'

Denkend aan zijn eigen tegenspoed, daar hij gedoemd was om zo kort slechts te leven, kreeg Chao Yen een plotselinge ingeving. 'Jullie kunnen mij helpen', riep hij uit, haast te opgewonden om te kunnen spreken. 'Wijze mannen hebben me verteld dat ik gedoemd ben te sterven voor mijn 19<sup>e</sup> verjaardag, waardoor ik nog maar een paar dagen te leven heb. Als jullie opnieuw om mijn leven spelen, kunnen jullie dan op zijn minst nog een jaar of twintig voor mij winnen' De god van Pei Toe schudde zijn hoofd. 'Als een leven eenmaal is vastgelegd' zei hij, 'is de lengte ervan opgetekend in het grote donkere boek van de dood en wordt daardoor onveranderlijk. Zelfs de goden kunnen het niet meer veranderen.'

'Zeker kan er iets gedaan worden', drong Chao Yen aan. 'Ik zou jullie allebei mijn leven lang vereeren en offergaven brengen van vlees en wijn en zijde voor jullie altaren'. Kijk, zei hij en liet de reeën zien die hij die ochtend geschoten had, 'hier is het vlees. Als jullie mij willen helpen, kan ik jullie ieder jaar de beste dieren brengen die er in het bos te vinden zijn.'

Pei Toe aarzelde, maar tenslotte glimlachte hij. Heel goed '. Het zal gebeuren. Ik kan weliswaar de schrifttekens niet verwijderen, die in het boek van de dood staan opgetekend. Ook kunnen we niet tweemaal om hetzelfde leven spelen. Maar ik zal de schrifttekens omkeren die ' negentien ' betekenen, zodat er ' een en negentig ' komt te staan, een levensduur die voor elk mens toereikend is! Chao Yen liet zich op de grond vallen, overmand door gevoelens van dankbaarheid en toen hij weer opkeek, was hij alleen. De spelers en hun schaakbord, de lei van het lot en de staf van Shoe Hsing, alles was verdwenen. Hij keek bezorgd om zich heen, bang dat hij het alleen maar gedroomd had. Maar toen hij zag dat ook zijn jachtbuit verdwenen was, wist hij dat de goden die hadden meegenomen. Het was nu bijna helemaal donker geworden en boven zijn hoofd leken de sterren van Shoe Hsing vrolijk te schitteren, terwijl in het noorden de zeven sterren van Pei Toe helder stonden te stralen. Chao Yen leefde zijn volle negentig jaren. Hij vergat nooit om wierook te branden bij het altaar van Pei Toe en Shoe Hsing en hen rijke gaven te brengen ter ere van hun bijzondere feestdagen (in het besef van hun voorliefde voor wild). Bovendien zorgde hij ervoor, dat er ter hunner ere altijd een waspitolgloeiende.

## Maagd en Vissen

*Jonathan Hilton*

In dit artikel zullen de *astrologische tekens* van de Dierenriem aangeduid worden met hun Latijnse namen: Libra, Virgo, enz. De *astronomische sterrenbeelden* worden aangeduid met de Nederlandse namen: Weegschaal, Maagd, enz.

Op het tijdstip van de herfstevening bereikt de zon tijdens zijn jaarlijkse gang het snijpunt van het eclipticavlak met de evenaar van de aarde (geprojecteerd in de kosmos, wordt dit de hemelequator genoemd). Dit moment markeert een overgang, een drempeloverschreiding binnen de cyclus van het jaar, voor het leven van de aarde. De zon begint nu af te dalen in de lagere regionen van de Dierenriem, onder het equatoriale vlak. (Voor het zuidelijk halfrond begint de zon juist te stijgen en vangt het voorjaar aan.) Het herfstpunt markeert de overgang van het teken Virgo naar het teken Libra. Echter als gevolg van de verschuiving van het lente- en het herfstpunt, zijn het de sterren van het sterrenbeeld Maagd die achter de zon verschijnen bij de herfstevening. Zouden we vanaf de zon naar de aarde kijken, dan zouden we de sterren van het sterrenbeeld Vissen achter de aarde zien. De as van de equinoxen vormt de horizontale balk van een groot ruimtelijk kruis in de kosmos, dat bepaald wordt door de vier seizoenovergangen van het jaar. De zomer- en winterzonnewende markeert de as van de verticale balk. We zouden dit kruis van wende- en eveningspunten kunnen beschouwen als een uitdrukking van het wezen der natuur, dat op verlossing door de mens wacht. Deze verlossing wordt mogelijk door de werking van Christus in de aardse sfeer. Een instrument voor deze werkzaamheid kunnen de zeven christelijke jaarfeesten zijn, die gelijk zeven rozen kunnen opbloeien aan het kruis van de natuur, wanneer mensen hun activiteit met Christus verbinden. Vier van deze zeven jaarfeesten zijn nauw verbonden met de overgangsmomenten van de vier seizoenen. Door een juist begrip en een juiste vormgeving van deze en de overige drie vieringen, kan een begin gemaakt worden met het doorchristelijken van de natuur en zelfs van de sterrenwereld. Rudolf Steiner bracht dit zo tot uitdrukking: *' Wanneer begrepen wordt hoe met de loop van het jaar kan worden meegedacht, zullen zich met deze gedachten krachten verweven, die de mens in staat zullen stellen om opnieuw een dialoog met de goddelijk-geestelijke machten aan te gaan, die zichzelf vanuit de sterren openbaren.*

*De mens heeft aan de sterren de kracht ontleend om jaarvieringen te houden, die een inherente menselijke kwaliteit vertegenwoordigen. In de toekomst zullen vieringen hun vorm moeten krijgen vanuit een inherente esoterische kracht. Dan.. zal de mens opnieuw in staat zijn om met de goden te verkeren en het menselijk bestaan met het goddelijk bestaan te verbinden. '*

Het is op basis van deze idee, dat we in dit artikel naar de sterrenbeelden Maagd en Vissen zullen kijken, die achter de herfst- en voorjaarsevening zichtbaar zijn. In het volgende nummer van Sirius zullen de zonnepunten besproken worden. (De betekenis van de astrologische tekens van de ' tropische ' Dierenriem voor de relatie tussen aarde en sterrenwereld, is een omvangrijk thema, dat om intensief onderzoek vraagt. Het zal echter in dit artikel niet aan bod komen.)

De herfstviering is het feest van Michaël en de voorjaarsviering het feest van pasen. Hoe kan de viering van deze feesten ' vanuit een esoterische kracht ' een gesprek op gang brengen met de sterren van Maagd en Vissen en zo een bijdrage leveren aan een dialoog met de kosmische wezens die zwijgend achter deze sterrenregionen staan? Hoe zal datgene wat mensen door de Christus-wil tot de sterren spreken, nieuwe impulsen aan deze sterrenbeelden schenken en hun omvorming teweeg brengen?

De sterrenconstellatie van de Maagd, de grootste van de twaalf sterrenbeelden, strekt zich uit achter het herfstpunt en beslaat 45° van de ecliptica. De zon betrad de Maagd op 12 september en zal overgaan naar de Weegschaal op 31 oktober, de vooravond van Allerheiligen. Tijdens de Michaëltijd, die begint met de sterrenregen in augustus en duurt totdat de intense kleuren in de natuur uitdoven, schuift de zon voor de sterren van de Maagd langs.

De imaginatie van de Maagd is uitdrukking van het grote moederwezen van de kosmos, dat vele namen en gedaantes heeft: de Egyptische Isis, de Semitische Ishtar, de Indische Kanae, de moeder van Krishna, de Griekse Demeter of Ceres en de christelijk Maria en haar hemelse evenbeeld Sophia. In het boek Openbaringen van het Nieuwe Testament verschijnt dit wezen *bekleed met de zon, de maan onder haar voeten en rond haar hoofd een kroon van twaalf sterren*. (Openb.12:1) Zij is in barensnood en wordt bedreigd door een draak. Michaël strijdt met de draak en werpt hem uit de hemel op de aarde. Het gaat hier om diepzinnige imaginaties van de grote draagster van alle kosmische wijsheid, de kosmische moeder en hemelse koningin, die groot leed moest doorstaan. Tevens zijn het imaginaties van de afdaling van kosmische intelligentie tot aardse intelligentie. Twee bekende sterren in de Maagd zijn Spica en Vindemiatrix, de korenaar (of korenschoof) en de druiventros, het brood en de wijn, die door de Maagd gedragen worden. Deze sterrenconstellatie schept in het menselijk lichaam de meest inwendige organen, de spijsverterings- en stofwisselingsorganen, waar de omvorming van substanties plaats vindt. Rudolf Steiner noemt deze organen het *echte inwendige* van de mens. Van de vele dimensies die kenmerkend zijn voor dit gebied van de hemel, treden er twee op de voorgrond: wijsheid en innerlijke transformatie.

Rudolf Steiner beschrijft nog een ander aspect van het wezen Sophia, dat in dit sterrenbeeld tot uitdrukking komt. In de voordrachten die hij mei 1908 in Hamburg hield, is de laatste lezing gewijd aan het wezen Sophia. Hij zegt daar: ' *Dit gelouterde, gezuiverde astraallichaam, dat op het moment van verlichting niets aankleeft van de onzuivere indrukken uit de stoffelijke wereld, maar enkel orgaan is dat de geestelijke wereld waarneemt, wordt in het esoterische Christendom aan geïdentificeerd als de " zuivere, kuise, wijze jonkvrouw Sophia " .*

Hier verschijnt de Maagd als een imaginatie van een proces van transformatie: de vrouw bekleed met de zon, het lagere astrale wezen (de maan) onder haar voeten; het brood en de wijn als een beeld van de transsubstantiatie en het gebied van het echte inwendige van de mens, waar materie wordt omgevormd tot geest. In de oudheid werd dit wezen, Isis/Ishtar, gezien als de bron vanwaar alle sterrenwijsheid stamt. Deze wijsheid stroomde als een instinctieve kennis in de mensen, wat mogelijk was door hun natuurlijke helderziendheid. Dit is echter niet langer het geval. Voor de moderne mensheid is het Isis-Sophia-wezen gedood en zal nu door onze eigen inspanningen om tot een innerlijke transformatie te geraken, opnieuw geboren moeten worden in de mensenziel. Kosmische wijsheid, de intelligentie van de goden, stroomt niet langer vanuit de kosmos tot de mens. Deze wijsheid moet op bewuste wijze opnieuw in ons geboren worden. Bij dit proces is Michaël betrokken en het brengt de Michaëlsviering in een samenhang met het sterrenbeeld Maagd. De strijd

die gestreden wordt om het dode intellect weer met een geestelijk leven te doordringen, om met kosmische intelligentie de aardse intelligentie te bevruchten, is de taak van de mens die Michaël wil dienen. Door deze strijd zal het Isis-Sophia-wezen nieuw leven ontvangen en haar kind van de Draak gered worden.

Maar waar komt de kracht vandaan die de ziel kan omvormen en de kosmische wijsheid tot opstanding kan brengen? Hier wordt de samenhang duidelijk tussen Michaeli en Pasen en tussen de Maagd en de Vissen. De zon betreedt het sterrenbeeld Vissen op 12 maart, op 351° van de ecliptica en verlaat het weer op de 19<sup>e</sup> april, ca. 29°. Zoals de Maagd de meest inwendige processen in de mens schept, zo vormen de Vissen de handen en de voeten, de meest uitwendige aspecten van de menselijke gestalte. Met onze handen en voeten kunnen we de buitenwereld ontmoeten en omvormen.

Het sterrenbeeld waarin zich het lentepunt bevindt, drukt zijn stempel op het betreffende tijdperk. Dit punt bevindt zich tegenwoordig in de Vissen, nadat het in de Grieks/Romeinse tijd door de Ram heen ging. Rudolf Steiner beschreef het tijdperk van de Vissen als het tijdperk waarin de mens leert om op eigen benen te staan. Het is het tijdperk van het dingbewustzijn, waarin we leren om met de fysieke buitenwereld om te gaan en die om te vormen. De Vissen zijn met name betrokken bij onze relaties in de aardse omstandigheden: met de wereld van objecten, met het fysieke lichaam en met andere mensen. Ook is dit sterrenbeeld nauw verweven met de aanvang van de evolutie, de Oude Saturnus. De Vissen herinneren zich het allereerste begin, toen de Geesten van Wil hun eigen wilssubstantie schonken om onze evolutie mogelijk te maken. Echter ook het einde van de Oude Saturnus, toen de kiem van het fysieke lichaam, evenals de kiem voor de geestmens werd gevormd. In de voordracht die Rudolf Steiner op 27 januari 1908 in Berlijn hield, wordt beschreven hoe Christus de gehele Dierenriem omvat en de Vissen in relatie tot het fysieke lichaam staan. In ons tijdperk vindt het Paasfeest meestal plaats, wanneer de zon in de Vissen staat. Daardoor wordt de Christus-wil in ons bewustzijn gebracht, die het stoffelijk lichaam omvormde tot het opstandingslichaam van de Geestmens. Alle gebeurtenissen in de Goede Week zijn daden op aarde, die het wilsoffer tot vervulling brengen, dat aan het begin van onze evolutie stond op de Oude Saturnus. De oproep die met Pasen verbonden is, wijst er op dat mensen hun wil kunnen verbinden met de omvormende wil van Christus en zo de materie te verlossen, met inbegrip van het fysieke Lichaam.

In twee voordrachten wijst Steiner er op, hoe belangrijk het is om de Michaël-impuls met het Paasgebeuren in verbinding te brengen. Zonder de kracht van de opstanding, die Christus door het Paasgebeuren schonk, kan de mens Sophia niet tot een nieuw leven opwekken. Zonder de kracht van spiritueel inzicht, de nieuwe Sophia, is de mens niet in staat om het Paasgebeuren te begrijpen, dat de omvorming van de aarde mogelijk maakt. De mate waarin we dit in ons verwerkelijken, bepaalt ons vermogen om de nieuwe openbaring van Christus in de ethersfeer van de aarde te ontmoet te treden. Steiner: *' Christus zal in geestelijke gedaante verschijnen in de loop van de 20 eeuw; niet dooreen uiterlijke gebeurtenis, maar voorzover mensen de kracht vinden, die door de heilige Sophia wordt vertegenwoordigt. '* (Dornach, 24.12.1920) Het is tijdens deze voordracht, dat hij de spreuk gaf die aan het einde van dit artikel is afgedrukt en waarin de essentie tot uitdrukking wordt gebracht van de samenhang tussen de Michael-impuls en het Paasgebeuren.

In meerder opzichten kunnen de sterrenbeelden Maagd en Vissen gezien worden als de beide polen van wijsheid en wil, die tot de polariteit van innerlijk en uiterlijk leven zijn geworden. Het is deze polariteit, die in het huidige tijdperk de kloof tussen geloof en wetenschap heeft geschapen. Kennen kunnen we alleen wat de zintuigen waar kunnen nemen, wat gewogen en gemeten kan worden. De innerlijke, psychische belevingen die we hebben, zijn puur subjectief en kunnen niet als een basis voor kennis dienen. Het is juist in deze kloof, op deze drempel, waar Michaël staat tussen de Draak (Schorpioen) en de Maagd. De Draak streeft er naar om kennis voor altijd te scheiden van iedere spirituele basis. De Maagd Sophia ligt geveld door de materialistische wereldopvatting en wacht op haar opstanding door mensen, die hun innerlijke spirituele inzicht verbinden met hun uiterlijke waarneming. Hierdoor neemt de verlossing van de wereld van de zintuigen, de natuur daarbuiten, een aanvang. De kracht om dit te doen stamt van Christus. Immers, wat als een polariteit verschijnt - wijsheid en wil, binnen en buiten, ziel en wereld - wordt gaandeweg beleefd als verschillende openbaringsvormen van één geheel. Door de omvorming van deze polariteit worden nieuwe krachten geschonken aan de sterrenbeelden Maagd en Vissen. Ruimtelijk staan zij ver uiteen, maar geestelijk zijn zij innig verbonden. Net zoals de zon en de aarde, hoewel ruimtelijk gescheiden, geestelijk verenigd zijn. Sinds het Paasgebeuren bevindt de geestelijke essentie van de zon zich in de aarde en vormt deze om, van een afgescheiden materieel bestaan tot een spiritueel lichaam. De mens kan aan dit proces van vergeestelijking deel hebben, door de wil van Christus te verenigen met de kracht van geestelijk inzicht, de tot opstanding gewekte Isis- Sophia. Dit zal de aarde vanuit haar afgescheiden toestand, de ruimtelijke wereld, naar een toekomstig bestaan als een nieuwe zon voeren.

Isis-Sophia, Gottes Weisheit  
Dich hat Lucifer getötet  
und auf der Weltenkräfte Schwingen  
in Raumesweiten fortgetragen.

Christus-Wollen, im Menschen wirksam  
Es wird Lucifer entreissen  
und auf der Geisterkenntnis Booten  
in Menschenseelen auferwecken  
Isis-Sophia, des Gottes Weisheit.

## De toekomst van de mensheid en de werkzaamheid van Michaël

*Rudolf Steiner*

Hoe verhoudt de mens zich in zijn tegenwoordige ontwikkelingsfase tot Michaël en de zijnen?

De mens ziet zich tegenover een wereld geplaatst, die eens volledig goddelijk-geestelijk wezen was. Een goddelijk-geestelijke wezen waar hij ook zelf deel van uitmaakte. Toentertijd was de wereld die bij de mens hoorde dus goddelijk-geestelijk *wezen*. In een volgende ontwikkelingsfase was deze wereld niet meer zo. Zij was toen kosmische *openbaring van* het goddelijk-geestelijke geworden en het wezen daarvan zweefde achter deze openbaring. Maar dit wezen weefde en leefde toch in de openbaring. Een sterrenwereld bestond reeds. In het stralen en bewegen daarvan, weefde en leefde als *openbaring* het goddelijk-geestelijke. We kunnen zeggen: zoals een ster toen positie innam of zich bewoog, daarin kon direct de *activiteit* van het goddelijk-geestelijke gezien worden.

In al datgene, zoals de goddelijke Geest in de kosmos werkzaam was, zoals de mens in zijn leven uitdrukking was van het goddelijk-geestelijke in de kosmos was Michaël onbetwist nog in zijn element. Hij bemiddelde de verhouding van het goddelijke tot de mens.

Er volgden andere tijden. De sterrenwereld droeg niet langer de goddelijk-geestelijke activiteit als direct aanwezig in zich. Deze wereld leefde en roerde zich, terwijl zij voortgaande vasthield wat een dergelijke activiteit vroeger in haar was geweest. Het goddelijk-geestelijke leefde niet langer als openbaring in de kosmos, maar enkel nog als *werkzaamheid*. Er trad een duidelijke dualiteit op tussen het goddelijk-geestelijke en het kosmische. Michaël bleef op grond van zijn eigen wezen met het goddelijk-geestelijke verbonden. Dat bleef hij steeds doen. Hij wilde de mens ervoor behoeden, om al te zeer in een wereld te leven, die enkel *werkzaamheid* van het goddelijk-geestelijke is, geen wezen en geen openbaring.

Michaël rekent het tot zijn diepste voldoening, dat het hem gelukt is om de sterrenwereld *door de mens* nog direct met het goddelijk-geestelijke op de volgende wijze verbonden te houden. Wanneer de mens, nadat hij het leven tussen dood en nieuwe geboorte voltooid heeft, opnieuw de weg naar een aards bestaan betreedt, dan *zoekt* hij bij de afdaling naar dit bestaan een harmonie te bewerkstelligen tussen de sterrengang en zijn aardeleven. Deze harmonie, die ooit vanzelfsprekend was, aangezien het goddelijk-geestelijke in de sterren actief was, waarin ook de mens zijn oorsprong had: zij zou thans, nu de sterrengang slechts de pure *werkzaamheid* van het goddelijk-geestelijke voortzet, er niet zijn, als de mens haar niet zou zoeken. Hij brengt zijn uit vroeger tijd bewaarde goddelijk-geestelijke in een verhouding tot de sterren, die hun goddelijk-geestelijke enkel nog als een nawerking uit een vroegere tijd in zich dragen. Daardoor komt er een goddelijk element in de verhouding van de mens tot de wereld, dat met vroeger tijden overeenstemt, maar niettemin in latere tijden *verschijnt*. Dat dit zo is, *dat is de daad van Michaël*. En deze daad verschaft hem een zo diepe voldoening, dat hij in deze voldoening een deel van zijn levenselement, van zijn levensenergie, van zijn zonnen-krachtige levenswil vindt.

Thans ziet hij, wanneer hij zijn geestesoog op de aarde richt, een nog wezenlijk andere situatie. De mens wordt tijdens zijn leven in de fysieke wereld tussen geboorte en dood, door een wereld omringd, die ook niet langer de werkzaamheid van het goddelijk-geestelijke direct toont; echter alleen nog maar iets dat van deze werkzaamheid overgebleven is. Men zou kunnen zeggen: enkel nog het *werk van* het goddelijk-geestelijke. Dit *werk* is naar zijn vormen zonder meer van goddelijk-geestelijke aard. Voor de menselijke waarneming toont zich het goddelijke in de vormen van het natuurlijke gebeuren; maar als iets levends is het daarin niet meer aanwezig. De natuur is dit godgewrochte werk van het goddelijke en is overal afspiegeling van de goddelijke werkzaamheid.

In deze zonnekrachtig goddelijke, maar niet levende goddelijke wereld, leeft de mens. Hij heeft echter, als gevolg van de activiteit van Michaël aan hem, als mens de samenhang met het wezen van het goddelijk-geestelijke behouden. Hij leeft als god doordrongen wezen in een wereld die niet god doordrongen is.

In deze ontgoddelijkte wereld zal de mens binnendragen wat in hem is; datgene, wat *zijn* wezen in het huidige tijdperk geworden is. Mensheid zal zich tot een wereldontwikkeling ontfouwen. Het goddelijk-geestelijke waarin de mens zijn oorsprong heeft, kan als kosmisch zich uitbreidend mensenwezen de kosmos verlichten, die enkel nog als een afspiegeling van het goddelijk-geestelijke voorhanden is.

Niet hetzelfde wezen, dat eens als kosmos bestond, zal door de mens oplichten. Het goddelijk-geestelijke zal in zijn gang door het mensdom een wezen ervaren, dat het voordien niet tot openbaring bracht.

Dat de ontwikkeling deze weg neemt, is iets waar de ahrimanische machten zich tegen verzetten. Zij willen niet, dat de oorspronkelijke goddelijk-geestelijke machten het wereld-al in zijn verdere voortgang verlichten. Zij willen dat de door hen opgezogen kosmische intellectualiteit de gehele kosmos zal doorstralen en dat de mens in deze verintellectualiseerde en ahrimanische kosmos zal voortleven. Een dergelijk leven zou de mens de Christus doen verliezen. Deze is immers met een intellectualiteit in de wereld gekomen, die geheel zo is, zoals zij eens in het goddelijk-geestelijke geleefd heeft, toen dit nog in zijn wezenlijke hoedanigheid de kosmos vormde. Als we vandaag de dag zo spreken, dat onze gedachten ook die van de Christus zouden kunnen zijn, dan plaatsen we tegenover de ahrimanische machten iets, dat ons ervoor behoedt om hen ten prooi te vallen.

De zin van Michaël 's opgave in de kosmos te verstaan, betekent zo te kunnen spreken. We moeten tegenwoordig over de natuur zo kunnen spreken, zoals de ontwikkelingsfase van de bewustzijnsziel het vraagt. We moeten de zuiver natuurwetenschappelijke denkwijze in ons op kunnen nemen. Maar we dienen ook zo over de natuur te spreken - dat wil zeggen de natuur zo beleven leren, zoals met de Christus overeenstemt. Niet alleen met betrekking tot de verlossing van de natuur, niet alleen met betrekking tot de ziel en het goddelijke dienen we de Christustaal te leren, maar met betrekking tot de kosmos.

Dat onze menselijke samenhang met het oorspronkelijk goddelijk-geestelijke zodanig behouden blijft, dat we over de kosmos in 'Christus' taal leren spreken, daartoe zullen we komen, indien we ons met een innerlijk, hartverwarmend gevoel volledig in datgene inleven, wat Michaël en de zijnen met hun daden, met hun opgave onder ons zijn. Want Michaël verstaan, betekent de weg te vinden naar de Logos, die door Christus onder mensen op aarde geleefd wordt.



Antroposofie weet op de juiste wijze te waarderen wat de natuurwetenschappelijke denkwijze onderricht heeft, om sinds vier a vijf eeuwen over de wereld te zeggen. Maar afgezien van *deze taal*, spreekt zij nog een andere over het wezen van de mens, over de ontwikkeling van de mens en over de wordingsgang van de kosmos; zij wil de Christus-Michaël-taal spreken.

Want indien beide talen gesproken worden, dan zal de ontwikkeling niet afbreken en niet vóór het oorspronkelijke goddelijk-geestelijke gevonden wordt, aan het ahrimanische kunnen vervallen. Op zuiver natuurwetenschappelijke manier te spreken, beantwoordt aan het losmaken van de intellectualiteit uit het oorspronkelijke goddelijk-geestelijke. Deze intellectualiteit *kan* in het ahrimanische overgaan, indien de opgave van Michaël niet waargenomen wordt. Dit *zal* echter niet gebeuren, indien het vrij geworden intellect zich door de kracht van Michaël 's voorbeeld terugvindt in de oorspronkelijke kosmische intellectualiteit, die van de mens is losgemaakt en ten opzichte van hem objectief is geworden. Deze kosmische intellectualiteit ligt in de oorsprong van de mens besloten en is in Christus binnen het mensheidsbereik wezenlijk verschenen, nadat zij tot ontplooiing van zijn vrijheid uit de mens geweken was.

**Paperbacks:**

***Cosmic Christianity and the Changing Countenance of Cosmology*** (1970-71). Opnieuw uitgegeven door de Anthroposophic Press, New York, in 1993. Bevat inleidende perspectieven die kunnen voeren tot een nieuwe benadering en een nieuw begrip van de dierenriem en de planeetsferen. Weergave van de planetaire bewegingen tijdens het leven van Christus. Specifieke gebeurtenissen uit dit leven worden in verband gebracht met de sterrenconstellaties, als archetypen voor een nieuwe manier om op de planetaire aspecten te reageren. (\$15)

***Isis Sophia*** (1951-52). Een grondlegend werk met betrekking tot de Griekse mythologie en de sterrenbeelden aan de noordelijke sterrenhemel. Een diepgaande bespreking van de Dierenriem en de kosmische stadia van de wereldontwikkeling, evenals de oorsprong van ons zonnestelsel. (\$13)

Deze publicatie is ook in een Nederlandse vertaling<sup>1</sup> verkrijgbaar bij Uitgeverij Zevenster onder de titel *Isis Sophia*, deell (24,90).

**Manuscripten:**

***Man and the Stars*** (1952). Bevat een inleidende beschouwing en onderzoeksresultaten van de relatie tussen mens en sterrenwereld bij het stervensmoment, in de embryologische ontwikkeling, bij aangeboren afwijkingen; evenals de kosmische en fysiologische grondslag van het zieleleven. (\$12.50)

Eveneens in een Nederlandse vertaling<sup>2</sup> in boekvorm verkrijgbaar bij Uitgeverij Zevenster onder de titel *Isis Sophia*, deel 2 (f29,50).

***The Drama of the Universe*** (1958). Een basiswerk van de astrofisie, waarin de grondslag voor een moderne heliocentrische benadering wordt gelegd. Het karakter van de planeten wordt samen met de kwaliteiten van de sterren en hun mythologie besproken. De nadruk ligt op de samenhang tussen de planeten en historische gebeurtenissen in de natuur, tussen naties onderling en in het leven van historische persoonlijkheden.(\$12.50)

Deze publicatie zal als volgende Nederlandse vertaling<sup>3</sup> verschijnen bij Uitgeverij Zevenster, onder de titel *Isis Sophia*, deel 3.

***Star Journals*** (1965-1970). Gebundelde uitgave van de eerste 14 van in totaal 61 nummers. Bevat een schets van de essentiële kenmerken van de Dierenriem met de omringende overige sterrenbeelden en de planeten van ons zonnestelsel.(\$8.00)

***Practical Approach - Towards a New Astrosophy*** (1974).

Praktische aanwijzingen hoe een sterrenconfiguratie geduid en verstaan zou kunnen worden. Gedetailleerde introductie van een heliocentrische benadering.(\$8.00)

***De Engelse uitgaven, en de diverse vertalingen daarvan worden gratis in PDF-vorm aangeboden op <http://www.astrosophy.com> Zie ook de videocursus door Jonathan Hilton***

---

<sup>1</sup> De Nederlandse vertaling van *Isis Sofia*, de delen I en II zijn (2022) niet meer leverbaar sinds de uitgeverij Zevenster is opgeheven. Beide delen worden nu in PDF vorm gratis aangeboden op de website van Jonathan Hilton [www.astrosophy.com](http://www.astrosophy.com) waar het werk van Willi Sucher beschikbaar is in diverse talen.

<sup>2</sup> zie voetnoot 2

<sup>3</sup> Dit is niet tot een uitgave gekomen bij Uitgeverij Zevenster